

Titlul I. Principii generale

Articolul 1. Statul român

(1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernământ a statului român este republica.

(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.

(4) Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale.

(5) În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.

Legislație conexă: ► art. 1 CDFUE: „Dignitatea umană. Dignitatea umană este inviolabilă. Aceasta trebuie respectată și protejată”.

JURISPRUDENȚĂ

► Decizii C.C.R.

1. Dispozițiile în temeiul cărora Parlamentul, Administrația Prezidențială, Secretariatul General al Guvernului și CSAT devin agenți constatatori ai săvârșirii de contravenții și dispun aplicarea de sancțiuni contravenționale vădesc ignorarea principiilor de drept care guvernează un stat democratic, respectiv a principiului separației puterilor în stat, prevăzut de art. 1 alin. (4) din Constituție, și a principiului legalității, consacrat de art. 1 alin. (5). Astfel, în virtutea legii criticate [Legea privind securitatea cibernetică a României – n.a.], autoritatea legiuitoare, Administrația Prezidențială, Guvernul sau CSAT, autorități de rang constituțional ale căror atribuții sunt expres prevăzute în Legea fundamentală, se subrogă în atribuții care, potrivit O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor,

revin în competența autorităților administrației publice centrale sau locale (*Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015*).

2. În ceea ce privește dispozițiile art. 1 alin. (3) teza I din Constituție, care consacră principiul statului de drept, Curtea a reținut în jurisprudența sa (a se vedea Decizia nr. 70 din 18 aprilie 2000, M. Of. nr. 334 din 19 iulie 2000) că exigențele acestuia privesc scopurile majore ale activității statale, prefigurate în ceea ce îndeobște este numit ca fiind domnia legii, sintagmă ce implică subordonarea statului față de drept, asigurarea acelor mijloace care să permită dreptului să cenzureze opțiunile politice și, în acest cadru, să pondereze eventualele tendințe abuzive, discreționare ale structurilor etatice. Statul de drept asigură

supremația Constituției, corelarea legilor și a tuturor actelor normative cu aceasta, existența regimului de separație a puterilor publice, care trebuie să acționeze în limitele legii, și anume în limitele unei legi ce exprimă voința generală. Statul de drept consacră o serie de garanții, inclusiv jurisdicționale, care să asigure respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor prin autolimitarea statului, respectiv încadrarea autorităților publice în coordonatele dreptului (*Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015*).

3. Trimiterea la acte administrative, cu o forță juridică inferioară legii, într-un domeniu critic pentru securitatea națională, cu impact asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, încalcă prevederile constituționale cuprinse în art. 1 alin. (5) referitoare la principiul legalității. O dispoziție legală trebuie să fie precisă, neechivocă, să instituie norme clare, previzibile, a căror aplicare să nu permită arbitriul sau abuzul. De asemenea, norma trebuie să reglementeze în mod unitar, uniform, să stabilească cerințe minimale aplicabile tuturor destinatarilor săi. Or, atâta vreme cât ordinele sau deciziile sunt emise de conducătorii autorităților sau instituțiilor publice desemnate de lege, apare cu evidență că legea relativizează în mod nepermis reglementarea acestui domeniu, lăsând la latitudinea fiecărei entități stabilirea, în mod diferențiat, a unor măsuri esențiale, precum cerințele minime de securitate cibernetică, modalitatea de notificare, precum și datele și informațiile care însoțesc notificarea (*Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015*).

4. Teza potrivit căreia o autoritate, alta decât o instanță de judecată, poate să cenzureze sub orice aspect o hotărâre judecătorească definitivă, care a dobân-

dit autoritate de lucru judecat, echivalează cu transformarea acestei autorități în putere judecătorească, concurentă cu instanțele judecătorești în ceea ce privește înfăptuirea justiției. Legitimarea unui astfel de act ar avea ca efect acceptarea ideii că, în România, există persoane/instituții/autorități cărora nu le sunt opozabile hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele prevăzute de Constituție și de lege, deci care sunt mai presus de lege. Or, o astfel de interpretare este în vădită contradicție cu dispozițiile art. 1 alin. (4), art. 16 alin. (2), art. 61 alin. (1), art. 124 și art. 126 alin. (1) din Constituție (*Decizia nr. 686 din 25 noiembrie 2014, M. Of. nr. 68 din 27 ianuarie 2015*).

5. Articolul 1 alin. (5) din Constituție consacră principiul respectării obligatorii a legilor. Pentru a fi respectată de destinatarii săi, legea trebuie să îndeplinească anumite cerințe de precizie, claritate și previzibilitate, astfel încât acești destinatari să își poată adapta în mod corespunzător conduita. În acest sens, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa (de exemplu, *Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012*) că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate – care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist – să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze

însă previzibilitatea legii (*Decizia nr. 903 din 6 iulie 2010, M. Of. nr. 584 din 17 august 2010; Decizia nr. 743 din 2 iunie 2011, M. Of. nr. 579 din 16 august 2011; Decizia nr. 662 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 47 din 20 ianuarie 2015*).

6. Respectarea legilor este obligatorie, însă nu se poate pretinde unui subiect de drept să respecte o lege care nu este clară, precisă și previzibilă, întrucât acesta nu își poate adapta conduita în funcție de ipoteza normativă a legii. De aceea, legiuitorul trebuie să manifeste o deosebită atenție atunci când adoptă un act normativ (*Decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2014, M. Of. nr. 123 din 19 februarie 2014*).

7. Formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate – care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist – să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat (*Decizia nr. 903 din 6 iulie 2010, M. Of. nr. 584 din 17 august 2010; Decizia nr. 743 din 2 iunie 2011, M. Of. nr. 579 din 16 august 2011; Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012; Decizia nr. 447 din 29 octombrie 2013, M. Of. nr. 674 din 1 noiembrie 2013*).

8. Normele de tehnică legislativă deși „nu au valoare constituțională, (...) prin reglementarea acestora legiuitorul a impus o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației, precum și conținutul și forma juridică adecvate pentru fiecare act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concură la asigurarea unei legislații care respectă principiul securității raporturilor juridice, având claritatea și previzibilitatea necesară”. De aceea, „nerespectarea normelor

de tehnică legislativă determină apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii” (*Decizia nr. 448 din 29 octombrie 2013, M. Of. nr. 5 din 7 ianuarie 2014*).

9. Erorile de apreciere în redactarea actelor normative nu trebuie să se perpetueze în sensul de a deveni ele însele un precedent în activitatea de legiferare; din contră, aceste erori trebuie corectate, pentru ca actele normative să contribuie la realizarea unei securități sporite a raporturilor juridice (*Decizia nr. 390 din 2 iulie 2014, M. Of. nr. 532 din 17 iulie 2014*).

10. Statului îi este interzis să adopte soluții legislative care pot fi interpretate ca fiind lipsite de respect față de convingerile religioase sau filozofice ale părinților, motiv pentru care organizarea activității școlare trebuie să se subordoneze atingerii unui scop de conciliere în exercitarea funcțiilor pe care și le asumă în procesul de educație și de predare a religiei cu respectarea dreptului părinților de a asigura educația în conformitate cu propriile convingeri religioase. Ca parte a sistemului constituțional de valori, libertății de conștiință religioase îi este atribuit imperativul toleranței, în special în relație cu demnitatea umană garantată de art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală, ce domină ca valoare supremă întregul sistem de valori. Acest motiv exclude, de principiu, ca activitățile și comportamentele ce izvorăsc dintr-o anumită atitudine de credință ori de convingeri filozofice non-religioase să fie supuse sancțiunilor pe care statul le prevede pentru un asemenea comportament, indiferent de motivațiile de credință ale persoanei în cauză (*Decizia nr. 669 din 12 noiembrie 2014, M. Of. nr. 59 din 23 ianuarie 2015*).

11. Demnitatea umană, sub aspect constituțional, presupune două dimensiuni inerente, respectiv relațiile dintre oameni, ceea ce vizează dreptul și obligația oamenilor de a le fi respectate și, în mod corelativ, de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale semenilor lor, precum și relația omului cu mediul înconjurător, inclusiv cu lumea animală, ceea ce implică, în privința animalelor, responsabilitatea morală a omului de a îngriji aceste ființe într-un mod de natură a ilustra nivelul de civilizație atins (*Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012; Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014*).

12. Crearea unor „organe proprii de decizie și executive” ale unor comunități de cetățeni români, circumstanțiate prin statutul de „minorități naționale”, adică pe criterii etnice, este de natură să determine confuzie, acreditând ideea unei autonomii de decizie și execuție a acestora, incompatibile cu conceptul de stat unitar. În acest mod, fiecare minoritate națională ar putea avea propriile organe de decizie și executive, ale căror statut și relații cu organele de decizie și executive ale statului nu sunt în niciun fel definite, cu consecința realizării unei autonomii colective politice pe criterii etnice (*Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014*).

13. Acceptarea ideii că și simbolurile proprii ale minorităților naționale ar constitui „simboluri naționale” aduce atingere caracterului național al statului român, încălcând astfel limitele revizuirii prevăzute de dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție (*Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014*).

14. Nu poate exista nicio antinomie între art. 1 alin. (1) din Constituție referitor la caracterul unitar al statului și art. 120

din Constituție privind principiul descentralizării, din contră, ele se completează, obiectivul celui din urmă fiind o mai bună administrare și gestionare a resurselor locale (*Decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2014, M. Of. nr. 123 din 19 februarie 2014*).

15. Trăsătura esențială a statului de drept o constituie supremația Constituției și obligativitatea respectării legii (*Decizia nr. 232 din 5 iulie 2001, M. Of. nr. 727 din 15 noiembrie 2001; Decizia nr. 234 din 5 iulie 2001, M. Of. nr. 558 din 7 septembrie 2001; Decizia nr. 53 din 25 ianuarie 2011, M. Of. nr. 90 din 3 februarie 2011*).

16. Statul de drept asigură supremația Constituției, corelarea tuturor legilor și tuturor actelor normative cu aceasta (*Decizia nr. 22 din 27 ianuarie 2004, M. Of. nr. 233 din 17 martie 2004*).

17. Prin nicio lege nu se poate stabili ori înlătura, prin extindere sau restrângere, o competență a unei autorități, dacă o asemenea acțiune este contrară dispozițiilor ori principiilor Constituției. Nicio autoritate a administrației publice nu poate controla, anula ori modifica o hotărâre a unei instanțe judecătorești sau o măsură dispusă de instanță ori de un judecător, în legătură cu activitatea de judecată (*Decizia nr. 127 din 27 martie 2003, M. Of. nr. 275 din 18 aprilie 2003*).

18. Legiuitorul nu poate, printr-un act normativ, „să modifice sau să desființeze o hotărâre judecătorească (...), fără ca prin aceasta să încalce principiul separației puterilor în stat” (*Decizia nr. 333 din 3 decembrie 2002, M. Of. nr. 95 din 17 februarie 2003*).

19. Referitor la principiul stabilității/securității raporturilor juridice, prin Decizia nr. 404 din 10 aprilie 2008 (M. Of. nr. 347 din 6 mai 2008), Curtea a statuat că, deși nu este în mod expres consacrat de Constituția României, acest principiu

se deduce atât din prevederile art. 1 alin. (3), potrivit cărora România este stat de drept, democratic și social, cât și din preambulul Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa (*Decizia nr. 686 din 25 noiembrie 2014, M. Of. nr. 68 din 27 ianuarie 2015*).

20. Existența unor soluții legislative contradictorii și anularea unor dispoziții legale prin intermediul altor prevederi cuprinse în același act normativ conduc la încălcarea principiului securității raporturilor juridice, ca urmare a lipsei de claritate și previzibilitate a normei, principiu ce constituie o dimensiune fundamentală a statului de drept, astfel cum acesta este consacrat în mod expres prin dispozițiile art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală (*Decizia nr. 26 din 18 ianuarie 2012, M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012*).

21. Principiul securității raporturilor juridice civile constituie o dimensiune fundamentală a statului de drept, astfel cum acesta este consacrat în mod expres prin dispozițiile art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală (*Decizia nr. 570 din 29 mai 2012, M. Of. nr. 404 din 18 iunie 2012; Decizia nr. 615 din 12 iunie 2012, M. Of. nr. 454 din 6 iulie 2012*).

22. „Principiul legalității este unul de rang constituțional” (a se vedea *Decizia nr. 901 din 17 iunie 2009, M. Of. nr. 503 din 21 iulie 2009*), astfel încât „încălcarea legii are drept consecință imediată nesocotirea art. 1 alin. (5) din Constituție, care prevede că respectarea legilor este obligatorie. Încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept, consacrat prin art. 1 alin. (3) din Constituție” (*Decizia nr. 783 din 26 septembrie 2012, M. Of. nr. 684 din 3 octombrie 2012*).

23. Impunerea de reguli și obligații noi fără reglementarea unui termen adecvat care să permită subiectului de drept să răspundă noilor cerințe legislative reprezintă o încălcare a exigențelor constituționale sub aspectul principiului securității juridice și a principiului încrederii legitime, care impune limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice și stabilitatea regulilor instituite prin acestea (*Decizia nr. 26 din 18 ianuarie 2012, M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012*).

24. Prin posibilitatea unor autorități militarizate de a constata contravențiile săvârșite de civili nu este afectat în niciun fel art. 1 alin. (3) din Constituție referitor la statul român ca stat de drept, democratic și social. Dimpotrivă, în acord cu dreptatea și democrația socială ca valori supreme, Jandarmeria Română – instituție specializată a statului, cu statut militar, ca o componentă a Ministerului Administrației și Internelor – exercită, în condițiile legii, atribuțiile ce îi revin cu privire la apărarea ordinii și liniștii publice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a proprietății publice și private, la prevenirea și descoperirea infracțiunilor și a altor încălcări ale legilor în vigoare, precum și la protecția instituțiilor fundamentale ale statului și combaterea actelor de terorism (*Decizia nr. 1330 din 4 decembrie 2008, M. Of. nr. 873 din 23 decembrie 2008*).

25. Principiul separației și echilibrului puterilor în stat presupune existența unui control reciproc între puterile statului, sub aspectul exercitării în conformitate cu legea a atribuțiilor lor specifice, acesta fiind un mecanism specific statului de drept și democratic, pentru evitarea abuzurilor din partea uneia sau alteia dintre puterile statului (*Decizia nr. 1109 din 8 septembrie 2011, M. Of. nr. 773 din 2 noiembrie 2011*).

26. Planificarea bugetului statului și concretizarea politicilor și măsurilor financiare și bugetare ale statului în plan legislativ sunt aspecte ce nu privesc controlul de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională, în caz contrar realizându-se o ingerință a acestei instanțe în atribuțiile puterilor legislative și executive ale statului, ceea ce ar contraveni principiului separației și echilibrului puterilor în stat, consfințit de art. 1 alin. (4) din Constituție (*Decizia nr. 214 din 14 aprilie 2005, M. Of. nr. 428 din 20 mai 2005*).

27. Controlul textelor de lege invocate ca temei de drept, realizat de instanța învestită cu soluționarea unei cauze, corespunde atribuțiilor constituționale ale instanțelor judecătorești. Potrivit art. 124 alin. (3) din Constituție, în activitatea de înfăptuire a justiției judecătorești se realizează în mod necesar în procesul soluționării cauzelor, întrucât interpretarea este o fază indispensabilă aplicării legii. În acest sens este și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a reținut, în cauza *C.R. c. Regatul Unit* (1995), că, „oricât de clar ar fi textul unei dispoziții legale, în orice sistem juridic există, în mod inevitabil, un element de interpretare judiciară (...)”. Așa fiind, prin interpretarea și aplicarea de către instanță a textelor de lege nu se realizează un „transfer” de competență din sfera puterii legislative în sfera puterii executive și judecătorești (*Decizia nr. 241 din 10 mai 2005, M. Of. nr. 497 din 13 iunie 2005*).

28. Sunt neconstituționale dispozițiile prin care se conferă instanțelor judecătorești competența de a desființa norme juridice instituite prin lege și de a crea în locul acestora alte norme sau de a le substitui cu norme cuprinse în alte acte normative, întrucât încalcă principiul

separației puterilor, consacrat în art. 1 alin. (4) din Constituție, precum și prevederile art. 61 alin. (1), în conformitate cu care Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării (*Decizia nr. 1325 din 4 decembrie 2008, M. Of. nr. 872 din 23 decembrie 2008*).

29. Reglementarea pe calea ordonanțelor și a ordonanțelor de urgență constituie, așa cum se prevede expres în art. 115 din Constituție, o atribuție exercitată de Guvern în temeiul delegării legislative, iar depășirea limitelor acestei delegări, stabilite prin însuși textul Constituției, reprezintă o imixtiune nepermisă în competența legislativă a Parlamentului, altfel spus, o violare a principiului separației puterilor în stat (*Decizia nr. 544 din 28 iunie 2006, M. Of. nr. 568 din 30 iulie 2006*).

30. În condițiile în care avocatura este un serviciu public, și nu o autoritate publică, aceasta nu se circumscribe puterii judecătorești și, drept urmare, reglementarea legală a acesteia, potrivit opțiunii legiuitorului, nu poate fi calificată ca o încălcare a principiului separației puterilor (*Decizia nr. 260 din 12 mai 2005, M. Of. nr. 548 din 28 iunie 2005*).

31. Nu se încalcă principiul separației puterilor prin aprobarea de către un reprezentant al executivului a statutului corpului executorilor bancari. Executarea titlurilor executorii nu reprezintă un act de înfăptuire a justiției, în sensul prevăzut de art. 126 alin. (1) din Constituție; nici executorii bancari și nici executorii judecătorești nu fac parte din puterea judecătorească, astfel că nu există contrarietate cu dispozițiile art. 1 alin. (4) din Constituție care consacră principiul separației și echilibrului puterilor (*Decizia nr. 662 din 8 decembrie 2005, M. Of. nr. 100 din 2 februarie 2006*).

32. Potrivit Constituției, Ministerul Public este parte componentă a autorității judecătorești, și nu a puterii executive

sau a administrației publice. Ca urmare, participarea procurorului la judecarea cauzelor în fața instanțelor de judecată nu este de natură să aducă atingere principiului separației puterilor în stat (*Decizia nr. 681 din 15 decembrie 2005, M. Of. nr. 33 din 13 ianuarie 2006*).

33. Separația puterilor în stat nu înseamnă lipsa unui mecanism de control între puterile statului, dimpotrivă, presupune existența unui control reciproc, precum și realizarea unui echilibru de forțe între acestea. Actele puterii executive sunt cenzurate pe calea contenciosului administrativ, iar aceasta presupune, printre altele, și posibilitatea instanței de judecată de a suspenda executarea actului pretins nelegal, chiar cât timp autoritatea publică emitentă a actului atacat are încă facultatea de a dispune revocarea sau anularea acestuia, mai ales că în acest interval de timp actul în cauză își produce efectele. Această măsură reprezintă o garanție pentru respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, precum și a valorilor constituționale (*Decizia nr. 594 din 20 mai 2008, M. Of. nr. 455 din 18 iunie 2008*).

34. Deși stabilirea cuantumului și verificarea plății taxelor judiciare de timbru nu sunt acte propriu-zise de înfăptuire a justiției, acestea sunt strâns legate de actul de justiție, privind chestiuni prejudiciale ce țin pe loc ori chiar împiedică înfăptuirea actului de justiție. Prin urmare, darea în competența organelor Ministerului Finanțelor Publice a soluționării contestațiilor împotriva modului de stabilire, de către instanța judecătorească, a taxei judiciare de timbru este contrară principiului separației puterilor în stat și, în mod direct, dispozițiilor art. 125 alin. (1) din Constituție [în pre-

zent, art. 126 alin. (1) – n.a.] (*Decizia nr. 197 din 29 aprilie 2004, M. Of. nr. 521 din 9 iunie 2004*).

35. Cele arătate în privința art. 3 alin. (1) din ordonanța de urgență – care se referă la personalul contractual – sunt aplicabile *mutatis mutandis* ipotezei normative a prevederilor art. 7 lit. C pct. 2 din ordonanța de urgență [este vorba despre O.U.G. nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor, declarată neconstituțională – n.a.], care aduce o modificare identică în privința funcționarilor publici. Cu privire la această modificare, Curtea remarcă faptul că textul art. 112 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată în M. Of. nr. 365 din 29 mai 2007, astfel cum a fost modificat, nu mai vizează în mod exclusiv funcționarii publici, ci și alte categorii de personal; or, o asemenea modificare adusă Legii nr. 188/1999, care are drept rezultat încălcarea obiectului său propriu de reglementare, astfel cum acesta este definit la art. 1 alin. (1), nu este admisă, întrucât ar contraveni art. 1 alin. (5) din Constituție referitor la calitatea legii. În același sens, art. 52 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, prevede că „Dispozițiile generale cuprind prevederi care orientează întreaga reglementare, determină obiectul și principiile acesteia” (*Decizia nr. 55 din 5 februarie 2014, M. Of. nr. 136 din 25 februarie 2014*).

► Hotărâri C.E.D.O.

1. Nu poate fi considerată „lege” decât o normă enunțată cu suficientă preci-

zie, pentru a permite cetățeanului să își adapteze conduita în funcție de aceasta;

apelând la nevoie la consiliere de specialitate în materie, el trebuie să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă (*cauza Rotaru c. României, Hotărârea din 4 mai 2000, § 52; cauza Sissanis c. României, Hotărârea din 25 ianuarie 2007, § 66, www.echr.coe.int*).

2. Este îndeplinită cerința ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice pertinente, la nevoie cu ajutorul interpretării date acesteia de către instanțe și, dacă este cazul, în urma obținerii unei asistențe juridice adecvate, care sunt actele și omisiunile ce pot angaja răspunderea sa penală și care este pedeapsa aplicabilă (*cauza Dragotoniou și Militaru-Pidhorni c. României, Hotărârea din 24 mai 2007, §§ 33 și 34; cauza Mihai Toma c. României, Hotărârea din 24 ianuarie 2012, § 26; cauza Del Río Prada c. Spaniei, Hotărârea din 21 octombrie 2013, §§ 77, 79 și 91, www.echr.coe.int*).

3. Unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice (*cauza Androne c. României, Hotărârea din 22 decembrie 2004, § 44; cauza Stanca Popescu c. României, Hotărârea din 7 iulie 2009, § 99, www.echr.coe.int*).

4. Odată ce statul adoptă o soluție, aceasta trebuie să fie pusă în aplicare cu claritate și coerență rezonabile, pentru a evita pe cât este posibil insecuritatea juridică și incertitudinea pentru subiecții de drept vizate de către măsurile de aplicare a acestei soluții [*cauza Păduraru c. României, Hotărârea din 1 decembrie 2005, § 92; cauza Beian c. României (nr. 1), Hotărârea din 6 decembrie 2007, § 33, www.echr.coe.int*].

5. Sintagmele „«prevăzute de lege» (...)» sau legătură (...) cu calitatea legii respective: ele cer accesibilitatea acestora la persoanele interesate și o formulare destul de precisă pentru a le permite, înconjurându-se, la nevoie, de sfaturi înțelepte, să prevadă, la un nivel rezonabil în împrejurările cauzei, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită acțiune” (*cauza Lupșa c. României, Hotărârea din 8 iunie 2006, § 32, www.echr.coe.int*).

6. Principiul securității raporturilor juridice decurge implicit din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și constituie unul dintre principiile fundamentale ale statului de drept [*cauza Beian c. României (nr. 1), Hotărârea din 6 decembrie 2007, § 39; cauza Iordan Iordanov și alții c. Bulgariei, Hotărârea din 2 iulie 2009, § 47; cauza Ștefănică și alții c. României, Hotărârea din 2 noiembrie 2010, § 31; cauza Nejdet Şahin și Perihan Şahin c. Turciei, Hotărârea din 20 octombrie 2011, § 56; cauza Remuszko c. Poloniei, Hotărârea din 16 iulie 2013, § 92, www.echr.coe.int*].

7. Însemnătatea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de contextul textului despre care este vorba, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatarilor săi (*cauza Groppera Radio AG și alții c. Elveției, Hotărârea din 28 martie 1990, § 68, www.echr.coe.int*). Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la o bună consiliere pentru a evalua, la un nivel rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea decurge dintr-o anumită acțiune (*cauza Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit, Hotărârea din 13 iulie 1995, § 37, www.echr.coe.int*). Acest lucru se întâmplă de obicei cu profesioniștii, obișnuiți să facă dovada unei mari prudențe în exercitarea meseriei lor. De asemenea, se poate aștepta de la ei să

acorde o atenție deosebită evaluării riscurilor pe care le implică (*cauza Cantoni*

c. Franței, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, § 35, www.echr.coe.int).

► Hotărâri C.J.C.E. și C.J.U.E.

1. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene a recunoscut în mod implicit necesitatea respectării așteptărilor legitime ale cetățenilor cărora li se adresează o reglementare legală (*C.J.C.E., cauza C-459/02, Willy Gereken și Asociația agricolă Procola pentru*

promovarea comercializării produselor lactate c. Marelui Ducat al Luxemburgului, Hotărârea din 15 iulie 2004, pct. 23 și 24; C.J.U.E., cauza C-550/09, Proces penal împotriva lui E. și F., Hotărârea din 29 iunie 2010, pct. 59, curia.europa.eu).

Articolul 2. Suveranitatea

(1) Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum.

(2) Nici un grup și nici o persoană nu pot exercita suveranitatea în nume propriu.

Legislație conexă: ► Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (M. Of. nr. 84 din 24 februarie 2000); ► Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României, republicată (M. Of. nr. 650 din 12 septembrie 2011); ► Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului (M. Of. nr. 196 din 13 martie 2008).

JURISPRUDENȚĂ

► Decizii C.C.R.

1. Referendumul, indiferent de caracterul său – decizional sau consultativ –, reprezintă o modalitate de exercitare a suveranității naționale întemeiată pe art. 2 din Constituție, care consacră voința constituentului român potrivit căreia, în cadrul democrației reprezentative, suveranitatea națională aparține poporului român, însă aceasta nu poate fi exercitată într-un mod direct, nemijlocit, la nivel individual, forma de exercitare fiind cea indirectă, mijlocită, prin procedeu de alegere a organelor reprezentative, prin exprimarea voinței cetățenilor în cadrul alegerilor libere, periodice și corecte, precum și prin referendum. Întrucât pot exista situații în care problematica asupra căreia poporul este chemat să își exprime voința să afecte-

ze interesele reprezentanților aleși (cum este cazul reducerii numărului de parlamentari sau al reducerii indemnizațiilor parlamentarilor), Comisia de la Veneția, în documentul intitulat „Linii directoare pentru organizarea referendumului”, adoptat la cea de-a 68-a Sesiune plenară (13-14 octombrie 2007), a reținut că efectele referendumului trebuie să fie expres prevăzute în Constituție sau prin lege, fie că referendumul este consultativ, fie că este decizional. Totodată, este preferabil ca un referendum asupra chestiunilor de principiu sau a altor propuneri formulate generic să aibă caracter consultativ. Dacă însă are caracter decizional, trebuie să existe norme care să prevadă în mod expres procedura ulterioară (*Decizia nr. 80 din*